

Oppikamu - Vertaisuus ja verkkoyhteisöllisyys verkko-ohjauksessa

Oppikamu -työryhmä
Otavan Opisto 2018

Sisällysluettelo

Johdanto	3
1. Lähtökohtia vertaisuuteen ja etäyhteisöllisyyteen Otavan Opistolla	4
Yhteisöllisyyden rakennuspuita oppilaitoksissa	5
Hankkeen lähtötilanne Otavan Opiston Nettilukiassa vuonna 2016	6
2. Toteutetut ohjauspilotit ja havainnot niistä	8
Tsemppiryhmät	8
Teemaryhmät	10
Työpajatoiminta	13
Nettilukiolaisille oma opiskelijakunta	14
OP1- kurssi ja starttitunnit	16
Opiskelijoiden lähitapaamiset	17
Opiskelijatutortoiminnan vahvistaminen	18
OP-kurssien vertaisuuden kehittäminen	19
Kokemuksia WhatsApp -chattikanavasta	20
3. Toimintamalleja ja työkaluja vertaisuuteen ja verkko-yhteisöllisyyteen	21
Toimintamalli: Net Gain - kaupallisen verkko-yhteisön klassikko	21
Työkalu: Alkukartoitus ja oma osaaminen	24
Toimintamalli: Oppikamun OLKA- ja MAJA	25
Vinkkejä: Verkossa tapahtuvan vertaistapaamisten suunnittelu	28
Lähteet	29
Liite: Työkalu: Alkukartoitus ja oma osaaminen -kaavio	30

Johdanto

Tämä loppuraportti kokoaa yhteen Oppikamu-hankkeen tuloksia ja kokemuksia vuosina 2016 - 2018. Oppikamussa pilotoitiin matalalla kynnyksellä tapoja rakentaa ja ylläpitää vertaisuuden ja verkkoyhteisöllisyyden kokemusta Otavan Opiston Nettilukiassa. Tavoitteena oli kokeilla ja tunnistaa vertaisuutta lisääviä ohjaustapoja ja -toimia, jotka olisivat yleisemminkin käytettävissä (etä)oppilaitoksen elävän verkkoyhteisön rakennuspuiksi.

Etäopiskelua tarjoaville oppilaitoksille internetin varaan rakennettava virtuaaliyhteisö on työläämpi luoda kuin yhteisöt lähiopiskelussa ja -lukiossa. Perinteinen oppilaitos yhdistää opiskelijoita jo samoissa tiloissa tapahtuvan oleskelun myötä. Lähioppilaitoksessa yhteisöllisyyden syntymistä tukevat myös yhteiset sosiaaliset tilat, ryhmätyöt ja muu samanaikainen opiskelu sekä yhteinen toiminta, kuten oppilaskunnat.

Lisäksi lähioppilaitoksen opiskelija on lähtökohtaisesti sitoutunut siihen, että opiskelu ja opetus ovat rajattuja - ainakin jossain määrin - tiettyyn aikaan ja paikkaan. Nettilukiolainen taas on aloittanut etäopinnot sen vuoksi, että opiskelu on ajasta ja paikasta riippumatonta. Vapauksia on enemmän, mutta samalla myös vastuuta omasta etenemisestä.

Uskoaksemme vertaisuudesta ja yhteisöllisyydestä on myös käytännön hyötyä. Ne kasvattavat mahdollisuuksia opiskelijoiden vuorovaikutukseen ja tätä kautta yhteisopiskeluun. Se taas vahvistaa opintojen etenemistä ja opiskelijoiden valmistumista. Esimerkiksi Turun yliopiston ViLLE Teamin laaja julkaisutoiminta osoittaa yhteisopiskelun hyötyjä (kts. tarkemmin <https://oppimisanalytiikka.fi/fi/publications>).

Luku 1 esittelee ensin Otavan Opiston Nettilukion tilannetta ja lähtökohtia hankkeen alussa vuonna 2016. Toteutetut ohjauspilotit havaintoineen ja yhteenvetoineen esitetään luvussa 2.

Luvussa 3 esitellään kaksi toimintamallia verkkoyhteisön rakentamiseksi. Ensimmäiseksi esiteltävä malli on John Hagel III:n ja Arthur G. Armstrongin Net gain -malli (1997). Se on selkeytensä vuoksi yksi maailman käytetyimmistä rakennusmalleista. Malli on painottunut kaupallisen ja tuottavan yhteisön rakentamiseen, mutta sen pääperiaatteet ovat sovellettavissa oppilaitoksissakin.

Toisessa mallissa tiivistämme Oppikamu-hankkeen sekä Otavan Opiston 20-vuotisen Nettilukion myötä syntyneet havainnot. Tavoitteena oli luoda mahdollisimman erityyppisille oppilaitoksille sopiva yleinen malli. Malli on kaksivaiheinen: yhteisön suunnittelua tukeva sekä synnytettyä yhteisöä ylläpitävä. Lisäksi esittelemme työkalun, jolla etäoppilaitoksen työntekijät pääsevät alkuun toimintaa suunniteltaessa.

Kiitämme Opetushallitusta hankkeen rahoituksesta. Se mahdollisti sekä pitkään kypsytettyjen että uusien ideoiden pitkäkestoisen ja monipuolisen kokeilun ja juurruttamisen toimintaamme.

Otavan Opistolla ja internetissä,

Oppikamu- työryhmä

1. Lähtökohtia vertaisuuteen ja etäyhteisöllisyyteen Otavan Opistolla

Oheinen luku esittelee Otavan Opiston Nettilukion ja hankkeen lähtötilanteen 2016. Samalla se tuo esiin etäopiskelun erityispiirteitä vertaisuuden rakentamisen näkökulmasta.

Kokoomateos Vertaisuus voimavarana ohjauksessa tarjoaa hyvän lähestymistavan vertaisuuteen (Penttinen & al. 2011, 4). Teos tarkastelee monipuolisesti korkeakouluopiskelijoiden vertaisuutta sekä vertaisryhmiä ja -tukea. Oppilaitoksen ja opintojen edistymisen kannalta *"ohjauksellisesti vertaisryhmä nähdään paikkana, jossa voidaan jakaa kokemuksia, saadaan emotionaalista tukea, palautetta ja uusia näkökulmia, lisätään tietoisuutta, vahvistetaan sosiaalisia taitoja sekä uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen sekä myönteistä asenteiden ja käyttäytymisen muutosta."* Lisäksi vertaisuudesta on katsottu olevan käytännön hyötyjä: *"opiskeluihin kiinnittyminen, sosiaalinen integraatio sekä opintojen edistyminen ovat kytköksissä opiskeluaikana saatavaan sosiaaliseen tukeen"*.

Vertaistuen hyödyntämistä pohdittaessa on hyvä pitää mielessä, että opiskelijaryhmät eivät muodostu itsestään yhteisöllisiksi ryhmiksi. Tämä vaatii ainakin tunnetta samanlaisuudesta sekä ryhmän jäsenten tunnetta vähintään jonkinlaisesta tasa-arvoisuudesta toistensa kanssa (Penttinen & al. 2011, 6). Uskomme, että nettilukiossa samanlaisuuden ja tasa-arvoisuuden tunne opiskelijoille tulee yhteisestä "opiskelumaailmasta": halusta tehdä lukiokursseja verkon välityksellä.

Opetushallitus on laatinut vuonna 2014 suosituksen hyvän ohjauksen kriteereistä, joilla pyritään kehittämään ja varmistamaan ohjauksen laatua. Kriteereillä pyritään myös turvaamaan ohjauspalveluiden tasapuolisuus ja saatavuus. (Opetushallitus 2014, 3.)

Näissä OPH:n (2014) hyvän ohjauksen kriteereissä tuodaan lukio-ohjausta määriteltäessä yhtenä kohtana esiin opiskelijoiden aktiivisuuden, osallisuuden sekä vertaisuuden tukeminen. Tämä tarkoittaa ohjauksen toteuttamisessa muun muassa sitä, että ohjauksella voitaisiin vahvistaa opiskelijan osallisuutta opiskelija- ja oppilaitosyhteisössä ja samalla tavoitteena on kasvattaa yhteiskunnan ja työelämän jäsenyyteen. Hankkeessa meitä kiinnosti, miten tämän osallisuutta ja vertaisuutta tukevan ajatuksen saisi kytkettyä lukio-opintoihin, jotka tehdään kokonaan verkossa.

Yhteisöllisyyden rakentamisessa olimme kiinnostuneita myös siitä, miten yhteisöllisyys voisi olla tukemassa esimerkiksi opintoihin kiinnittymistä ja opinnoissa etenemistä. Nettilukiossa on tätä kirjoitettaessa keskimäärin 900 yhtäaikaista opiskelijaa. Opintojen keskeyttämisluvut ovat suuria. Taustalla on varmasti monia syitä, kuten odotusten ja todellisuuden kohtaamattomuus. Ehkä voidaan ajatella, että opiskelu on helppoa verkon välityksellä, vaikka todellisuudessa opiskelu itsenäisesti verkon välityksellä vaatii opiskelijalta itseltään paljon vastuuta opintojen edistymisestä.

Nettilukiossa opiskelu ei vaadi tiettyssä paikassa olemista tiettyyn aikaan, mikä antaa suuren joustavuuden opintojen tekemiselle. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että opiskelu vaatii aina aikaa. Lisäksi itsenäisesti opiskellessa opiskelijoille voi syntyä mielikuva, että on haasteiden ja opintojensa kanssa melko yksin ja ainoa, joka 'kamppailee tietynlaisten ongelmien kanssa. Ajattelimme, että vertaisuus ja sen kirkastaminen myös opiskelijoille, ettei

hän ole tilanteessaan yksin, voisi edistää opiskelijoiden kiinnittymistä entistä paremmin lukio-opintoihinsa.

Yhteisöllisyyden rakennuspuita oppilaitoksissa

Lähilukiossa on runsaasti yhteisöllisyyttä rakentavia elementtejä, jotka etäopiskeluympäristöön on luotava erikseen. Näitä ovat muun muassa

- Vapaamuotoiset sosiaaliset tilat ja kohtaamistilanteet
- Luokkamaisuus
- Opiskelijoiden opiskelijakunnat, tutorointi ja muu yhteistoiminta
- Paikkaan sidotut opiskelijatapahtumat ja rituaalit
- Paikkakunnan tapahtumat ja muut yhteiset aktiviteetit
- Pääasiassa samanikäiset opiskelijat, joilla on samantyyppinen elämäntilanne

Lähioppilaitos tarjoaa myös runsaasti erilaisia sattumanvaraisia ja vapaaehtoisia kohtaamisia, jotka osaltaan lisäävät yhteisöllisyyttä, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vertaisuutta. Pieniä asioita on nopea hoitaa käytävällä ihmisten vastaantullessa ja samalla vaihtaa kuulumisia. Keskeistä on huomata, että fyysiset ja yhteiset tilat tarjoavat luontaisen kasvualustan opiskelijoiden vertaisuudelle.

Etäoppilaitoksen kannalta erilaisia yhteisöllisyyttä tukevia ja vastaavia elementtejä olisi hyvä saada luotua myös digimaailmassa opiskeleville. Kaikkea toimintaa ei sellaisenaan tarvitse tai edes voi kopioida digitaaliseksi. Sen sijaan voidaan yrittää luoda vastaavia käytäntöjä, jotka johtavat samantyyppisiin vertaisuutta ja kohtaamismahdollisuuksia hyödyntäviin keinoihin.

Etäoppilaitos voi esimerkiksi tukea opiskelijakunnan syntymistä sekä tarjota opiskelijoiden käyttöön oman virtuaalikahtilan tai sosiaalisen verkkotilan. Sosiaalisessa mediassa voidaan järjestää kampanjoita, joihin myös opiskelijoiden olisi helppo osallistua.

Toisaalta sekä kohtaamistilanteiden että vuosikurssimaisuuden on arvioitu vähenevän ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillisen reformin työssäoppimisen ja opintojen henkilökohtaistamisen myötä. Esimerkiksi Aluehallintovirasto (2017) toteaa tiedotteessaan: *“Minkälaisilla toimenpiteillä ja resursseilla ammatillisen koulutuksen reformia valmistelevat ministeriöt ja virastot takaavat nuorten yhteisöllisyydestä huolehtimisen? Miten taataan, ettei ammatillisen koulutuksen reformissa korostuva yksilöllisyys ja henkilökohtaistaminen lisää opiskelijoiden turvattomuutta ja syrjäytymistä?”*.

Opetusministeriön Lukioselvitys (2017, 21) toteaa, että lukioiden toimintakulttuurin osallisuuden ja yhteisöllisyyden tavoitteiden tai periaatteiden toteutumisesta ei löydy tutkimustietoa. Selvitys myös esittelee Helsingin opettajien ammattiyhdistyksen tekemää jäsenkyselyä (HOAY 2014). Sen avovastauksissa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä uhkaavina tekijöinä nähtiin muun muassa lukion kurssimuotoisuus ja liian suuret opetusryhmät, mutta myös pakollisten kurssien määrä ja kurssien liian laajat sisällöt. *“Yhteisöllisyyttä tukevia tekijöitä olivat lähinnä erilaiset koulun yhteiset tapahtumat ja juhlat sekä aktiivinen oppilaskunta. HOAY:n kyselyn vastauksissa nousi myös (ilmeisesti aikuislukion puolelta) esiin tarve sallia opiskelu ilman vaatimusta osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä”* (OKM 2017, 21).

Yksilöllistyvien opintopolkujen yleistymisen voi osaltaan johtaa siihen, että ajan myötä myös lähioppilaitosten olisi hyvä alkaa pohtia yhteisöllisyyden rakentamista ja ylläpitämistä.

Hankkeen lähtötilanne Otavan Opiston Nettilukiossa vuonna 2016

Otavan Opiston nettilukion opiskelijoiden keskeisin yhteinen nimittäjä on kiinnostus lukio-opintoihin ja mahdollisuus opiskella verkon välityksellä. Opiskelijoiden tavoitteet ovat moninaisia: osalla on tavoitteena lukion päättötodistus, osalla yo-kirjoitukset ja osalla molemmat.

Opiskelijoiden opiskelutaustat ovat hyvin moninaisia: joillakin on peruskoulun päättötodistus, toiselta on jäänyt lukio-opinnot kesken ja joillakin on pohjalla jo suoritettuja toisen asteen opinnot esimerkiksi ammatillisessa oppilaitoksessa ja joku on saattanut tehdä jo korkeakoulututkinnonkin. On myös heitä, jotka opiskelevat harrastusmielessä yksittäisiä oppiainekokonaisuuksia tai ainoastaan yksittäisiä kursseja.

Näiden aineopiskelijoiden joukkoon mahtuu myös monia, jotka opiskelevat oman alueensa lähilukiossa ja suorittavat yksittäisiä kursseja nettilukiossa, joko opintojaan jouduttaakseen, täydentääkseen oman lukion opintotarjontaa tai mahdollistaakseen valmistumisen opintojen loppuvaiheessa puuttuvien kurssien osalta. Opiskelijoiden kirjo on siis hyvinkin moninainen ja etenemistavat yksilöllisiä.

Myös syyt hakeutua verkko-opintoihin ovat monenlaiset ja tällöin etäopiskelun yhteisten tavoitteiden ja kiinnostuksen kohteiden löytäminen voi joskus olla vaikeaa. Yksilöllisten opiskelutilanteiden lisäksi opiskelijoiden elämäntilanteet ovat hyvin yksilölliset. Esimerkiksi nuori äiti tai isä opiskelee hoitovapaan aikana kotoa käsin, käsivarren Lapissa asuvalla nuorella on matkaa lähimpään lukioon 150 kilometriä ja hän haluaa tehdä lukio-opintoja kotona asuen tai sisäilmasairastunut ei voi oleskella lähilukiossaan. Sosiaalisten tilanteiden haasteiden kanssa painiskeleva taas voi kokea verkko-opiskeluympäristön lähiopintoja turvallisemmaksi. Verkko voi olla paikka, joka mahdollistaa opinnot tietyssä elämänvaiheessa, mutta samalla voi voimaannuttaa kasvokkaistoimintaan myöhemmin. Opiskelijoiden ikähaarukka nettilukiossa vaihtelee 16-vuotiaista yli 70-vuotiaisiin.

Nettilukiossa on mahdollista opiskella aikuislukion oppimäärä puhtaasti etäopintoina tehden erilaisia oppimistehtäviä kurssista ja oppiaineesta riippuen sekä kirjoittamalla jokaisella kurssilla oppimispäiväkirjaa. Opiskelu ei ole sidottu jaksoihin, vaan opiskelijan on mahdollista edetä oman suunnitelman ja aikataulun mukaan itsenäisesti omaan tahtiin. Nettilukiossa tarjotaan itsenäisesti opiskeltavien kurssien lisäksi aikaan sidottuja ryhmäkursseja sekä lukuvuosittain muutamia ilmiöpohjaiseen oppimiseen perustuvia kursseja.

Ryhmäkursseilla opiskelijat suorittavat kurssin tietyn aikarajan puitteissa niin, että kurssin tehtävät on aikataulutettu ja lisäksi kursseilla on mahdollisesti ryhmäkeskusteluja keskustelualueella ja viikottaisia reaaliaikaisia AC-tapaamisia. Usein kurssin teemoista ja tehtävistä on mahdollista keskustella toisten opiskelijoiden ja opettajan kanssa enemmän, koska useampi opiskelija suorittaa kurssia samanaikaisesti. Muuten nettilukiossa ei ole mitenkään itsestään selvää, että muut opiskelijat suorittavat kurssia täysin samanaikaisesti.

Nettilukiossa opiskelija on pitkälti itse vastuussa opintojensa etenemisestä ja opiskelu vaatii todella paljon itseohjautuvuutta ja itsenäistä otetta opiskeluun. Jokaisella opiskelijalla on nimetty opintojen ohjaaja, joka seuraa opintojen etenemistä ja auttaa opintojen suunnittelussa. Kuitenkin opiskelu vaatii opiskelijalta paljon ajanhallintataitoja, koska pääosin kursseja ei ole sidottu tiettyyn aikaan vaan niitä voi opiskella milloin vain. Tämä suuri vapaus tuo mukanaan myös suuren vastuun opiskelijalle.

Nettilukiossa opintojen etenemistä on pyritty tukemaan mm. edellä mainituilla ryhmäkursseilla sekä joka viikko järjestettävillä ns. toreilla. Tori on paikka, jossa opiskelijoiden on mahdollista tavata opiskelukavereita ja opettajia Adobe Connectin kautta, vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia sekä saada ajankohtaista tietoa erilaisista teemoista esim. ylioppilaskirjoituksista, esseen kirjoittamisesta, ajankäytön hallinnasta tai opiskelumotivaatiosta. Nettilukion opiskelijoista ainoastaan pieni vähemmistö osallistuu näihin yhteisöllisyyttä tukeviin toimintoihin.

Hankkeen tarkoituksena on ollut mahdollistaa opiskelijoiden välisiä kohtaamisia enemmän sekä luoda uusia tapoja toimia yhteisöllisesti.

Monelle verkossa viestiminen ja vuorovaikutus omalla nimellä ja varsinkin ääneen reaaliaikaisissa verkkotapaamisissa voi tuntua haastavalta. Kun verkkovuorovaikutusta mahdollistetaan erilaisin tavoin erilaisiin kanaviin, on opiskelijoille hyvä tarjota ainakin toisinaan mahdollisuus viestiä myös nimimerkin ja käyttäjätunnuksen takaa. Tämä mahdollistuu esimerkiksi Adobe Connectissa, jonne voi kirjautua mukaan myös etunimellä tai nimimerkillä. Osa kokee itse vuorovaikutuksen jännittävänä, osalla taas voi olla kokemus siitä, että opinnot etenevät sujuvimmin ja helposti itsenäisesti ilman ryhmän tukeakin. Vertaisjaettu ja -tuettu oppiminen ei voi myöskään olla ehto lukio-opintojen edistämiseen vaan opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus edetä opinnoissa itsenäisesti.

2. Toteutetut ohjauspilotit ja havaintoja niistä

Hankkeessa kokeilimme runsaasti erityyppisiä tapoja ja menetelmiä tukea opiskelijoiden vertaisuuden kokemista. Opiskelijoita on autettu löytämään toisensa luomalla erilaisia kohtaamisen muotoja sekä verkossa että lähitilanteissa. Näissä opiskelijoille täysin vapaaehtoisissa kokeiluissa on kysytty ja kuunneltu opiskelijoiden kokemuksia. Oppikamu-hankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut kehittää etäopiskelijoiden vertaisuutta ja luoda toimintamalleja verkkoyhteisöllisyyden tukemiseen.

Alunperin meillä oli myös tavoitteena saada käyttöön mobiilisovellus, jonka avulla opiskelijat voisivat itse löytää opiskelukavereita, kuten Helsingin yliopiston Opinder-sovellus. Eri vaihtoehtojen arvioinnin jälkeen päädyimme toteuttamaan tällaiset löytämistoiminnot osana Muikku-oppimisympäristöömme. Keskityimme kokeilemaan laaja-alaisesti erilaisia tapoja edistää ja mahdollistaa opiskelijoiden vertaisuutta muilla tavoin, lähinnä ohjaajavetoisesti.

Keskeistä ohjaajan näkökulmasta näissä kaikissa kokeiluissa on ollut ohjausvuorovaikutus ohjaajan ja ohjattavien kesken. Onnismaan (2007, 45) sanoin: *“Ohjausvuorovaikutus on kuin yhteinen tutkimusmatka, jonka lopputulosta ei voi ennakoida.”* Tämä tiivistää myös ryhmäohjauksen problematiikkaa. Näissä piloteissamme on ollut pyrkimys löytää ryhmään osallistuvien kesken yhteinen sävel. Tällaiseen yhteisen sävelen etsimiseen ja löytämiseen myös Vehviläisen (2014) teos viittaa useaan otteeseen nostaessaan esille ohjattavan toimijuuden. Ohjaus on ennen kaikkea vastavuoroista yhteistyötä, jonka tavoitteellisuuteen, laatuun ja tuloksellisuuteen parhaassa tapauksessa antavat kaikki osapuolet omat panoksensa olemalla aktiivisia toimijoita. Näiden periaatteiden mukaisesti myös ohjaajat ovat toimineet ohjatessaan ohjauspiloteja.

Ohjauspilotit toteutettiin yhtä lukuunottamatta opiskelijoiden vapaaehtoisuuteen perustuen. Mukaan ryhmiin ja erilaiseen vertaistoimintaan opiskelijat ovat hakeutuneet hyvin yksilöllisistä lähtökohdista käsin. Kaiken kaikkiaan merkittävin kysymys piloteissa ja hankkeessa on ollut, että miten opiskelijat löytävät vertaisiaan.

Tsemppiryhmät

Perustimme keväällä 2017 vapaaehtoisen Tsemppiryhmän niille opiskelijoille, jotka kaipaavat tsemppausta ja potkua etäopintoihin. Tavoitteena oli opiskelijoiden omien kokemusten jakaminen ja yhteys toisiin opiskelijoihin. Tsemppauksen pienryhmiä on kokeiltu Otavan Opistolla aiemminkin, mutta toiminta oli viime vuosina hiipunut. Nyt Oppikamu-hankkeessa herätimme toimintatavan uudelleen ja pääsimme kokeilemaan ja kehittämään sitä aiempaa laajemmin.

Koska toimimme verkossa eikä päivittäisiä kohtaamisia synny, mainostamisella on keskeinen merkitys siihen, että paikalle saadaan opiskelijoita. Tärkeää on miettiä miten ja millä kanavilla toiminnasta kerromme. Tsemppiryhmästä kerroimme etukäteen Otavan Opiston omassa Muikkuverkko-oppimisympäristössä ja Facebookissa omassa opiskelijoille suunnatussa ryhmässä sekä WhatsAppin kautta lähetettävässä viikkoviestissä. Toiminta herätti paljon

kiinnostusta ja ilmoittautuneita tulikin reilu 30. Näiden ilmoittautuneiden perusteella jaoimme opiskelijat kahteen ryhmään opiskelijoille sopivimman ajan perusteella (aamu- ja iltaryhmät). Molemmissa ryhmissä toimi kaksi ohjaajaa. Näin pystyimme lisäämään myös ohjaajien vertaisuutta. Ryhmän kokoonpano etsi kevään ja syksyn aikana muotoaan, ja lopulta vuoden 2018 alussa päädyimme, että ryhmän Adobe Connect -tapaamiset avataan kaikille kiinnostuneille ilman ennakoilmoittautumista.

Ryhmän toiminnan tapaa ja opiskelijoiden kohtaamispaikkoja mietimme heti alkumetreiltä saakka. Kokeilussa on ollut erilaisia vaihtoehtoja. Opiskelijoille on perustettu oma Facebook-ryhmä sekä viikoittain opiskelijat ovat voineet tavata toisiaan Adobe Connectin välityksellä reaaliajassa. Adobe Connect -tapaamiset muotoutuivat lopulta ryhmätoiminnan keskeisimmäksi kohtaamispaikaksi. Opiskelijat kokivat merkitykselliseksi sen, että saavat olla yhteydessä toisiinsa reaaliaikaisesti. Myös ohjaajien läsnäolo koettiin hyödylliseksi.

Reaaliaikaisissa tapaamisissa olemme keskustelleet vapaamuotoisesti yleisesti opiskelukuulumisista, mahdollisista tulevista opiskelutavoitteista, opiskelijoiden kysymyksistä tai jostakin teemasta. Tapaamisissa olemme myös tehneet pieniä harjoituksia ja tehtäviä, jotka liittyvät opintoihin, opiskelumotivaatioon, ajankäyttöön tai vaikka unelmiin. Vaikka tapaamisissa on tehty ohjattuja harjoituksia, pyrkimys on, että opiskelijat löytäisivät harjoitusten avulla toisiaan ja pääsisivät tutustumaan toinen toisiinsa sekä samalla saisivat tsemppausta omiin opintoihin.

Vähitellen huomasimme, miten opiskelijat löysivät itselleen opiskelukavereita ja jotkut ovat jopa olleet yhteydessä toisiinsa tapaamisten ulkopuolella. Tapaamisissa rakentui tiivis ydinopiskelijaporukka, joka on ottanut myös uudet tulokkaat avosylin vastaan. Olemme huomanneet, että ohjaajan rooli on muuttunut aktiivisesta keskusteluiden aloittajasta enemmän taustatoimijaksi. Kuitenkin edelleen on koettu, että ohjaajan läsnäolo on tarpeellista. Koska tapaamiset ovat avoinna kaikille, on hyvä ottaa huomioon, että paikalle saattaa tulla uusiakin opiskelijoita, jotka eivät ole toiminnassa ennen olleet mukana. Tällöin ohjaajan keskeinen rooli on ollut kertoa ryhmän toimintaperiaatteista ja yhteisistä säännöistä.

Koemme, että Tsemppiryhmän käynnistäminen vei alussa paljonkin aikaa, mutta käynnistyttyään toiminta antaa paljon ja kantaa eteenpäin. Myös opiskelijat ovat tuoneet esiin, että viikottaiset tapaamiset antavat heille voimaa opiskeluun. Nettilukiossa Tsemppiryhmätoiminta on tullut osaksi arkea ja toiminta jatkuu edelleen. Mukaan olemme saaneet sekä uusia ohjaajia että uusia opiskelijoita.

Tsemppiryhmien toiminnasta kyselimme opiskelijoilta vapaamuotoisesti kokemuksia syksyllä 2017. Vastauksia saimme 17 ja vastauksista nousi esille tsemppiryhmien hyöty opiskelumotivaation säilymiseen.

“Olen saanut tukea ja motivaatiota opintoihini muilta tsemppiryhmäläisiltä ja saanut myös itse tsemppa muita. Olen saanut vertaistukea ja on pitkään tuntunut, etten ole opiskeluideni kanssa yksin.”

“Pidin ohjaajien toiminnasta, ystävällistä ja motivoivaa myös kanssaosallistujat motivoivat niin opiskeluhin kuin yhteisiin tapaamisiin.”

“Vertaistuki, uudet ideat oman ajankäytön hallintaan, uusiin ihmisiin tutustuminen. Muiden hyvistä kokemuksista ja suorituksista saa voimaa omaan opiskeluun.”

Haasteena tsemppiryhmän organisoimisessa on ollut se, että ryhmiin ilmoittautui alunperin paljon enemmän opiskelijoita, kuin ryhmiin lopulta osallistui. Yksi keskeinen syy on varmasti opiskelijoiden tilanteiden erilaisuus. Kaikille sopivaa aikaa voi olla haastava löytää. Kyselimme opiskelijoita myös sitä, miksi he eivät osallistuneet tapaamisiin ja yleisin vastaus liittyi ajan sopimattomuuteen, vaikka halua osallistumiselle olisikin ollut.

Ohjaajan on hyvä huomioida tsemppiryhmää suunniteltaessa:

Ryhmän käynnistämisvaiheessa

- Ryhmästä mainostaminen/opiskelijoiden tietoisuuteen tuominen (kerrottava osin melko yksityiskohtaisestikin, mistä on kyse)
- Aktivoi opiskelijoita ...ohjaaja keskustelun johdattelija, varsinkin aloitusvaiheessa -> kysymyksiä/aiheita hyvä miettiä etukäteen, jos keskustelu ei lähde liikkeelle
- Ota huomioon ryhmän toiminnan perusteet ja mahdollista hyvän ilmapiirin rakentuminen heti alusta alkaen

Reaaliaikaisissa tapaamisissa

- Kertaa yhteiset pelisäännöt ja toimintaperiaatteet uusille ryhmäläisille
- Anna tilaa opiskelijoiden vapaalle keskustelulle
- Huomioi ja lue ääneen opiskelijoiden kirjoittamat kommentit
- Pidä takataskussa varasuunnitelma esimerkiksi joku harjoitus, jos keskustelua ei synny
- Anna opiskelijoille mahdollisuus asettaa omat tavoitteet seuraavaksi viikoksi

Edut opiskelijoille

- Mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla
- Saa tsemppausta ja tukea vertaisilta
- Toisten auttaminen ja sen myötä opitut taidot sekä tästä tullut hyvä olo
- Mahdollisuus löytää opiskelukaveri

Teemaryhmät

Jatkojalostimme onnistunutta tsemppiryhmätoimintaa edelleen, ja tarjosimme opiskelijoille myös teemaryhmiä sovittuun aiheeseen tiimoilta ensimmäisen kerran marraskuussa 2017.

Nettilukiossa on järjestetty niin kutsuttuja toreja jo useiden vuosien ajan. Toreille on varattu viikoittain aika ja paikka sekä etukäteen sovittu opintoihin liittyvä teema. Torilla opiskelijat voivat siis “tavata” vanhoja ja uusia opiskelukavereita, vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia nettiopiskelun arjesta (ja juhlasta!) sekä saada ajankohtaista tietoa erilaisista teemoista. Torit järjestetään reaaliaikaisesti Adobe Connectin välityksellä.

Oppikamu-hankkeen myötä veimme ajatusta eteenpäin niin, että torin teeman pohdintaa jatkettaisiin vapaaehtoisesti ryhmässä. Torien tunti on ollut hyvä alkusysäys teeman käsittelyyn, mutta syvällisempään pohdintaan siinä ei ole ollut aikaa. Teemaryhmät olivat siis

jonkinlainen yhdistelmä aiemmin kerrotusta tsemppiryhmästä sekä nettikoulutuksen toreista. Tällöin opiskelijoiden tutustumiselle annetaan enemmän aikaa ja parempi mahdollisuus teemaan pureutumiselle syvällisemmin.

Teemaryhmiä järjestettiin lukuvuoden 2017-2018 aikana yhteensä neljän teeman ympärillä:

- Ajankäytön hallinta
- Polku tulevaisuuteen
- Motivaation etsijät ja
- Hyvän mielen taidot

Toistaiseksi teemat valikoituivat osin ohjaajien osaamisen perusteella sekä sen mukaan millaiset teemat nousevat usein esille opiskelijoiden ohjaustilanteissa. Valitsimme siis teemoja, jotka askarruttavat useimpia opiskelijoitamme ja joihin meillä ohjaajilla oli jo vahva osaaminen.

Teemaryhmän käynnistyminen toimi samaan tapaan kuin tsemppiryhmissäkin. Ensin mainostimme opiskelijoille nettikoulutuksen torista ja mahdollisuudesta osallistua sen jälkeen tällaiseen teemaryhmään, jossa torin aihetta käsitellään syvällisemmin. Teemaryhmään oli mahdollista tulla mukaan, vaikkei itse torille päässytäkään ja toisaalta torilla oli mahdollista käydä, vaikkei lähtenytäkään teemaryhmään mukaan.

Teemaryhmissä pidettiin pääsääntöisesti viikoittain yhteinen AC-tapaaminen, jossa aihetta käsiteltiin ohjaajavetoisesti erilaisista näkökulmista. Tapaamisissa pyrittiin tukemaan yhteistä keskustelua ja ajatuksenvaihtoa. Teemaryhmiin perustimme vapaamuotoisempaan keskusteluun tarkoitetut suljetut Facebook- ja WhatsApp-ryhmät, joissa keskustelua pyrittiin jatkamaan reaaliaikaisten tapaamisten välissä.

Ryhmätoiminnassa olemme hyödyntäneet erilaisia työkaluja vaihtelevalla menestyksellä. Koemme, että on tärkeää löytää ryhmälle sopiva tapa vuorovaikutuksen tukemiseen. Se, mikä yhdessä ryhmässä on toiminut, ei välttämättä toimi jossakin toisessa. Käytettyjä työkaluja ovat olleet muun muassa:

- WhatsApp
- Adobe Connect
- Facebook
- oppimisympäristö Muikku (materiaalin kokoamispaikkana)

Haasteena on toisinaan ollut yhteisen toimivan työkalun löytämisen, koska kaikki eivät käytä samoja sosiaalisen median sovelluksia ja toisaalta emme voi velvoittaa opiskelijoitamme liittymään mihinkään palveluun.

Esimerkki 1: Motivaation etsijät -teemaryhmän viikkoaikataulu.

Teema: Motivaation etsijät	Viikon tavoite
1. viikko Suunnan löytäminen	Suunnan kirkastaminen, mihin on matkalla ja tavoitteen asettaminen
2. viikko Tavoitteen asettaminen, tavoitteet lisäävät toivoa	Kirkastaa tavoitetta, toivon ylläpitäminen, asenteen muuttaminen
3. viikko Askel kerrallaan	Ajankäytön hallinnan harjoittelua; mistä aikaa opinnoille
4. viikko Apuvoimat matkalla	Löytää ja tehdä näkyväksi ne taustavoimat, jotka mahdollistavat tavoitteisiin pääsemisen
5. viikko Tavoitteista totta	Miettiä seuraavat askeleet kohti omia tavoitteita ja unelmia

Esimerkki 2: Hyvän mielen taidot -ryhmän viikkoaikataulu.

Teema: Hyvän mielen taidot	Viikon tavoite
1.viikko Myönteisyyden taidot ja iloitseminen	Tutustuminen toisiin, myönteisyyden lisääminen ja pienistä asioista iloitseminen
2. viikko Kiitollisuus ja merkityksen kokeminen	Harjoitellaan kahta taitoa: kiitollisuus ja merkityksen kokeminen
3. viikko Vahvuudet ja hyvän tekeminen	Löydetään omia vahvuuksia sekä pohditaan tapoja, miten voi tehdä hyvää
4.viikko Oman potentiaalin hyödyntäminen ja toivon vaaliminen	Pohditaan itsensä ylittämistä taitona sekä toivon vaalimista
5.viikko Onnistumisen juhlistaminen	Etsimään omia pieniäkin onnistumisia
6. Yhteenveto	Kerätään palautetta ja pohditaan mitä ryhmästä on jäänyt mieleen

Teemaryhmää suunniteltaessa ohjaajan on hyvä ottaa huomioon:

Ennen ryhmän alkua

- Teeman tarpeellisuus (onko opiskelijoilla kiinnostusta teemaa kohtaan)
- Ryhmän tavoite
- Viikkorungon suunnitteleminen
- Aihealueeseen perehtyneisyys ja tarvittavan materiaalin laatiminen (olennaista on pedagogisesti mietitty sisällöltään että ulkoasultaan kiinnostava materiaali, jonka voi esimerkiksi Adobe Connectiin ladata joko powerpoint tai pdf-muodossa)
- Ryhmästä tiedottaminen ja mainostaminen

Ryhmän aikana

- Laaditaan ryhmälle yhteiset säännöt ja näin sitoudutaan toimintaan
- Huomio ryhmäytymiseen ensimmäisellä tapaamisella
- Tapaamisten suunnittelu; pienet harjoitukset, keskustelunaloituksia, hyvät kysymykset
- Ryhmälle viikkokohtainen suunnitelma: joka viikko käydään teemaa vähän eri näkökulmasta tai saadaan uusia työkaluja aiheen käsittelyyn
- Pienten aktiviteettien pohdintaa (etukäteissuunnittelu)
- Reaaliaikaiset tapaamiset on hyvä aloittaa lyhyellä kuulumiskierroksella

Edut opiskelijalle

- Mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla
- Saa tsemppausta ja tukea vertaisilta
- Toisten auttaminen ja sen myötä opitut taidot sekä tästä tullut hyvä olo
- Mahdollisuus löytää opiskelukaveri
- Itsetuntemus lisääntyy

Työpajatoiminta

Yleisesti ajatellaan, että vertaisuuden on helpompi syntyä ja kehittyä, kun ihmiset ovat lähikontaktissa toistensa kanssa. Meillä oli mahdollisuus kokeilla opiskelijoiden verkko-opintojen lähiohjausta ja vertaisuuden kehittämistä yhdellä työpajalla.

Työpajalla oli yhtä aikaa neljä nettilukiossa opiskelevaa nuorta. Nuoret toimivat työpajoilla virallisesti erilaisissa taideprojekteissa, nuorisokahvilassa, puu- ja tekstiilipajoissa jne. Lisäksi he saivat sovitusti tukea ja aikaa lukio-opintoihin työpajan ohjaajilta. Työpajan tarkoitus oli heidän kohdallaan edistää työllistymismahdollisuuksia, opiskeluvälmiuksia ja pitää kiinni normaalissa arkirytmissä. Työpajan keskeinen tehtävä oli myös vahvistaa nuorten sosiaalisuutta osallisuuden ja vertaistuen kautta. Myös tältä osin meidän hankkeemme tavoitteet olivat linjassa työpajan tavoitteiden kanssa.

Opiskelijat eivät aloittaneet opintojaan samaan aikaan, eivätkä samasta opintojen vaiheesta. Myös työpajalla korostui sama ilmiö, että jokainen tulee opiskelemaan omasta lähtökohdastaan ja opiskelee omaan tahtiinsa. Erona muihin kokeiluihimme oli se, että meillä oli sama yhteinen aika ja fyysinen tila, johon kokoontua ja keskustella yhdessä opinnoista.

Opiskelijat saivat myös hankkeen kautta tietokoneet, jotta opiskelupuitteet ja yhteydenpito olisi kaikille mahdollista.

Kaksi verkko-ohjaajistamme vieraili säännöllisesti työpajalla tapaamassa opiskelijoita. Joissakin tapaamisissa toinen verkko-ohjaajista oli mukana verkko-yhteyden kautta. Haasteeksi muodostui se, että kertaakaan kaikki neljä opiskelijaa eivät olleet samaan aikaan paikalla ja ennakkoon ei ollut tietoa mahdollisista poissaoloista. Pian kävikin ilmi, että mukana olleilla nuorilla oli elämässään niin suuria muita haasteita, ettei heillä ollut juurikaan kykyä verkko-opintoihin kaiken muun elämän keskellä.

Toimintatapa oli uusi sekä meille verkko-ohjaajille että työpajan ohjaajille, joten meillä ei ollut valmista mallia tai pohjaa, kuinka yhteistyön olisi hyvä toimia. Näin jälkikäteen on hyvä todeta, että jo aluksi olisi pitänyt sopia paremmin työpajan ohjaajien kanssa, mitä he odottavat meiltä ja mitä me odotamme heiltä. Työpajaohjaajat eivät osallistuneet nuorten opintoihin liittyviin keskusteluihin ja näin ollen eivät tieneet, mitä tavoitteita sovimme yhdessä nuorten kanssa opintoihin liittyen. Nämä tavoitteet olisi varmasti ollut hyvä olla tiedossa kaikilla.

Nuoret olivat sikäli vertaisia toisilleen, että he olivat suunnilleen samanikäisiä, asuivat samalla paikkakunnalla ja heillä oli taustalla monimutkaisia elämäntilanteita ja kaikki olivat "työpajanuoria". He halusivat opiskella ja päästä elämässään eteenpäin. Huomasimme, että nämä tekijät eivät kuitenkaan riittäneet siihen, että he olisivat opiskelleet yhdessä tai keskustelleet opinnoista keskenään.

Opiskelijat eivät olleet meille tullessaan erityisesti hakeutuneet yhteisopiskeluun, koska sinänsä emme etukäteen voineet tietää, keitä työpajalle oli tulossa. Kun huomasimme, että samalle työpajalle hakeutui useampi nettilukion opiskelija, pyrimme tarjoamaan heille hedelmällisen tilanteen opiskella. Tästä voimme kuitenkin todeta, että vertaisuus ei toimi, jos yksilö ei sitä itse aidosti halua tai jos ei ole sitä tarkoituksella lähtenyt hakemaan. Vertaisuuden synnyttämiseen tarvitaan selkeästi oma aito tahto tehdä asioita yhdessä.

Vaikka opiskelijoiden opinnot eivät juurikaan edenneet emmekä saaneet luotua toimivaa yhteistyömallia vertaisuuden tukemisesta työpajalla ja työpajayhteistyöstä, kokeilu kuitenkin tarjosi arvokasta tietoa niistä realiteeteista, mitkä tulee ottaa huomioon yhteistyössä työpajanuorten ja heidän työpajaohjaajiensa kanssa.

Nettilukiolaisille oma opiskelijakunta

Perinteisesti eri lukioissa toimivat opiskelijakunnat edistävät opiskelijoiden opiskeluviihtyvyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Opiskeltaessa verkossa tällaisen yhteisön rakentaminen ei välttämättä ole aivan mutkatonta. Etäoppilaitoksessa opiskelijakunnan tai vastaavan opiskelijoiden omatoimisuuden rakentamiseen saatetaan tarvita enemmän ohjaajien ja opettajien taustatukea, jotta opiskelijat löytävät toinen toisensa sekä saavat käyttöönsä verkkotilan missä kokoontua.

Olimme jo aiemmin käynnistelleet Nettilukiossa ajatusta opiskelijakunnan perustamisesta, ja Oppikamu-hankkeen aikana tuo ajatus sai tuulta alleen. Muutaman ohjaajan voimin lähdimme miettimään, miten voimme luoda opiskelijoille puitteet edistää verkko-opiskelijoiden etuja, mahdollisuuden olla mukana vaikuttamassa sekä kohdata toinen toisiaan. Järjestimme

opiskelijoille Adobe Connectin kautta yhteisen tapaamisen, jossa ohjaajat kertoivat omia ajatuksiaan mitä opiskelijakuntatoiminta voisi olla verkossa sekä yhdessä opiskelijoiden kanssa keräsimme Padlet-seinälle ajatuksia opiskelijakunnan toimintamahdollisuuksista. Esiin nousi mm. seuraavanlaisia ajatuksia:

- Verkkotapaamiset, ryhmäytyminen ja me-hengen luominen: ns. opiskelijoiden omien juttujen järjestäminen
- Muikun (= oppimisympäristö) kehittämistyö
- Lähitapaamisten suunnitteluun osallistuminen
- Ajankohtaiset opiskelijoiden terveiset oppilaitoksen johdolle
- Erilaisten kyselyiden läpikäyminen yhdessä henkilökunnan edustajiston kanssa
- Torien järjestäminen yhdessä tutor-opiskelijoiden kanssa
- Jatko-opintovalmiuksiin liittyvien teemojen ideointia ja käsittelyä

Lopulta 5-6 opiskelijaa innostui lähtemään mukaan opiskelijakuntatoimintaan. Muutamien ohjaajien ja näiden innostuneiden opiskelijoiden kesken olemme järjestäneet yhteisiä kuulumisten vaihto- ja suunnittelupalavereja noin kerran kuukaudessa. Tapaamisissa opiskelijoiden on ollut mahdollista tuoda esille ajatuksiaan toteuttaa opiskelijakuntatoimintaa ja me ohjaajat olemme olleet tukemassa opiskelijoiden kehittämisideoita.

Opiskelijakuntatoiminnan käynnistämisessä ohjaaja toiminut enemmän erilaisten toimintojen mahdollistajana ja tukijana. Ohjaaja on mm. auttanut opiskelijoita löytämään tilan sekä auttanut toiminnan ja tapaamisten mainostamisessa esimerkiksi oppimisympäristömme Muikun sekä Facebookin kautta.

Lukuvuoden 2017-2018 aikana opiskelijakunnan aktiivit ovat perustaneet Facebookiin oman opiskelijoiden keskusteluryhmän kokemusten vaihtoa varten, olleet järjestämässä opiskelijatapaamisia eli niin kutsuttuja toreja sekä kokeilleet läksypiiriä muutamissa aineissa. Lisäksi he ovat ideoineet joillekin yksittäisille kursseille erilaisia kohtaamisen "paikkoja" muun muassa Facebookiin. Opiskelijakunta on siis päässyt hyvin käyntiin ja toiminnalle on selkeästi ollut tarvetta. Jatkossa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että vertaisuus-ajattelu juurrutetaan asteittain edistyneiltä opiskelijoilta uusille, jolloin toiminnalla on jatkuvuutta. Toiminta tarvitsee tuekseen myös vastaavan ohjaajan, joka toimii opiskelijoiden viestin viejänä.

Opiskelijakunnassa ja opiskelijatutorina aktiivisesti toiminut opiskelija on kirjoittanut omaan blogiinsa myös nettilukion opiskelijakuntatoiminnasta ([Nettilukion tutorin blogi 2018](#)).

Ohjaajan on hyvä huomioida opiskelijakuntaa suunniteltaessa:

- Ole opiskelijoiden tukena tilaisuuksien järjestämisessä
- Tee kynnyks osallistua mahdollisimman matalaksi
- Järjestä opiskelijoille esim. verkkotila tapaamisiin
- Mainosta ja tiedota toiminnasta myös uusille opiskelijoille

Edut opiskelijalle:

- Mahdollisuus vaikuttaa nettilukion toimintaan
- Mahdollisuus löytää opiskelukavereita
- Mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla ja laajuudessa
- Osallistumalla mahdollisuus vaikuttaa tulevaan toimintaan

OP1- kurssi ja starttitunnit

Nettilukiossa opiskelijoiden on mahdollista aloittaa opintonsa ympäri vuoden eli uusia opiskelijoita saattaa aloittaa jopa päivittäin. Opiskelijat eivät kuitenkaan ole tietoisia muista opiskelijoista, jotka aloittavat opintonsa samoihin aikoihin tai jopa samana päivänä. Oppikamu-hankkeen myötä kokeilimme opiskelijoiden ryhmäyttämistä heti alkumetreiltä lähtien. Ideana oli, että samalla viikolla aloittaneet 15-20 opiskelijaa saivat saman ohjaajan ja ohjaajan toimesta opiskelijoiden toivottiin osallistuvan yhteiselle Starttitunnille sovittuna aikana (tapaamisia järjestettiin kaksi kertaa). Vaikka kaikille sopivaa aikaa on mahdoton löytää, niin ensimmäisellä kokeilukerralla yllättävän suuri osa aloittavista opiskelijoista pääsi mukaan jompaankumpaan tapaamiseen.

Starttitunnin tavoitteena on kertoa opiskelun perusasioista aloittaville opiskelijoille. Starttitunnilla käsitellään useimpia opintojen alkumetreillä askarruttavia teemoja kuten HOPSin laadinta, ylioppilaskirjoitukset, oppimispäiväkirjan kirjoittaminen, opiskelu kursseilla jne. Samalla uudet opiskelijat pääsevät tutustumaan käyttämäämme Adobe Connect -videoneuvotteluohjelmaan. Kun Adobe Connect tulee alkumetreillä tutuksi, on jatkossakin varmasti helpompi hypätä mukaan erilaisiin Nettilukion tapahtumiin. Starttitunnilla on ollut mukana myös opiskelijatutoreita, jotka ovat tuoneet esiin vertaisuuden merkitystä opiskelumotivaation ylläpitoon. Lisäksi opiskelijatutorit ovat kertoneet omia arvokkaita kokemuksiaan opiskelusta nettilukiossa.

Tästä kokeilusta ja positiivisesta palautteesta innostuneena pohdimme olisiko tällaisia tapaamisia mahdollista järjestää yhteisesti kaikille opiskelijoille riippumatta siitä, kuka heidän ohjaajansa on. Olemme tarjonneet Starttitunteja uusille opiskelijoille kerran viikossa tämän kevään ajan. Osallistujia on ollut mukana vaihtelevasti: joskus paikalla on ollut ainoastaan yksi opiskelija, mutta parhaimmillaan mukana on ollut lähes 20 uutta opiskelijaa. Tämä kokeilu on jatkumassa myös syksyllä 2018.

Uskomme, että kun uudet opiskelijat saavat kannustusta vertaisuuteen pidemmälle ehtineiltä opiskelijoilta, alkaa tämä ruokkimaan vertaisuuden kulttuuria eteenpäin. Myös se, että opiskelijat pääsevät heti alussa tutustumaan erilaisiin käytössä oleviin sovelluksiin ja tutustumaan toisiin opiskelijoihin antaa tarvittavaa lisäpotkua opinnoille.

Ohjaajan olisi hyvä pohtia OP1 -kurssia ja starttitunteja suunniteltaessa ainakin:

- Mitä aloittava opiskelija haluaa/tarvitsee tietää eli laatia aloituspaketti (esim. ppt-esitys)
- Miten tunteja mainostetaan ja miten osallistumisen eduista kerrotaan opiskelijoille
- Opiskelijatutoreiden mukaan saaminen ja heidän mukaanottaminen keskusteluun
- Miten aktivoida uusia opiskelijoita niin, etteivät koe tilannetta ahdistavaksi

Edut opiskelijalle:

- Adobe Connect tulee tutuksi
- saada vinkkejä kokeneemmilta verkko-opiskelijoilta
- huomata, ettei ole aloittamassa opintoja yksin

Opiskelijoiden lähitapaamiset

Nettilukion opiskelijat asuvat ympäri Suomea (ja jopa ympäri maailmaa). Nettilukiolaiset tapaavat harvoin toisiaan lähitilanteissa, mutta toisinaan yritämme järjestää myös kasvokkain tapaamisia opiskelijoillemme. Osa opiskelijoista haluaa opiskella itsenäisesti, mutta toiset kaipaavat myös livetapaamisia ja heidän kannaltaan niitä olisikin tärkeä järjestää. Toisaalta kasvokkaistapaaminen voi auttaa osaa opiskelijoita sitoutumaan opintoihin kokonaisvaltaisemmin kuin verkossa. Opiskelijat tutustuvat näin toisiin opiskelijoihin ja opettajiin sekä ohjaajiin. Opiskelijat ovat kertoneet, että lähitapaamisten jälkeen on ollut pienempi kynnys laittaa viestiä opettajalle, ohjaajalle tai vaikka toiselle opiskelijalle. Lähitapaamisessa on ollut tavoitteena vahvistaa vertaisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Järjestimme lähitapaamisen keväällä 2018 Oppikamun "hengessä". Pidimme tapaamisen Helsingin keskustassa, koska suuri osa opiskelijoistamme asuu lyhyehkön matkan päässä pääkaupungista. Mukaan ilmoittautui 16 opiskelijaa ja lähes jokainen ilmoittautunut tuli tapaamiseen mukaan. Päivän tavoitteena oli tutustua toisiin opiskelijoihin sekä opettajiin ja ohjaajiin. Päivän aikana pyrimme nostamaan esiin opiskeluun liittyviä aiheita, joihin opiskelijoiden olisi helppo antaa toisilleen hyviä vinkkejä, esim. kielten opiskelu verkossa. Lisäksi osallistuimme kaikki yhdessä Mindfulness ja itsemystätunto -tuokioon. Tämä aihe herätti paljon keskustelua ja siihen oli jokaisen helppo tarttua "kuinka kohtelen itseäni?".

Lisäksi olemme tarjonneet lyhyempiä muutaman tunnin tapaamisia eri paikkakunnilla. Keväällä 2017 tällaiset tapaamiset järjestimme Helsingissä ja Jyväskylässä. Opiskelijat ovat kertoneet, että tapaamiset ovat olleet positiivisia ja voimaannuttavia kokemuksia, vaikkakin kynnys osallistua ja uskaltaa tulla paikalle on jokseenkin suuri. Lähes vieraiden ihmisten tapaaminen ei ole mitenkään yksinkertaista.

Aina tapaamisissa on niitä suulaampia yksilöitä sekä myös hiljaisempia ja varautuneempia. Tapaamisen suunnittelussa ja toteutuksessa on hyvä ottaa huomioon se, että jokainen osallistuja tulee huomioiduksi. Olemmekin saaneet hyvää palautetta siitä, että pidimme osallistujista hyvää huolta.

Vaikka lähitapaamisten osallistujamäärät ovat olleet suhteellisen pieniä, näemme ne niin tärkeinä kohtaamisina, että aiomme jatkossakin panostaa tapaamisten järjestämiseen. Näiden tapaamisten avulla voimme jatkossakin lisätä opiskelijoiden vertaisuutta ja opiskelijat näkevät ihan konkreettisesti, etteivät ole opintojensa kanssa yksin tietokoneensa äärellä.

Etäopiskelijoiden lähitapaamisten suunnittelussa ohjaajan on hyvä huomioida:

- Suunnittelu ja tiedottaminen hyvissä ajoin
- Varasuunnitelmat
- Ajankäytön pohdinta suunnitteluvaiheessa
- Mahdollistaa, että jokainen voi tulla juuri sellaisena kuin on (ei pakko-osallistumista)

Edut opiskelijalle:

- Ei ole opintojen kanssa yksin
- Saada lisätsemppiä opintoihin
- Tavata opiskelukavereita kasvotusten
- Tavata opettajia ja ohjaajia kasvotusten, fyysinen ja kokonaisvaltainen vuorovaikutus

Opiskelijatutortoiminnan vahvistaminen

Nettilukion opiskelijatutortoimintamme ensiaskeleet otettiin jo vuonna 2008. Toiminta on kuitenkin ollut vaihtelevan aktiivista näiden kymmenen vuoden aikana. Ajatuksena opiskelijatutortoiminnassa on, että nettikoulutuksen tutor on nettilukion tai -peruskoulun opiskelija, joka vapaaehtoisesti auttaa ja tukee kanssaopiskelijoitaan opintoihin liittyvissä asioissa. Opiskelukokemusten jakaminen muiden opiskelijoiden kanssa voi muodostua opintoihin sitoutumisen ja opiskelumotivaation näkökulmasta hyvin merkitykselliseksi asiaksi. Tutorit ovatkin avainasemassa yhteisöllisyyden ja opintoihin sitoutumisen edistämisessä.

Nettilukion tutoriksi on mahdollista kouluttautua suorittamalla OP3 - Tutorkurssin:

“Kurssin tavoitteena on antaa opiskelijalle sellaisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, joiden avulla hän pystyy tukemaan muiden opiskelijoiden sopeutumista opistoyhteisön jäseneksi ja tukemaan sitoutumista lukio-opintoihin sekä parantamaan koko opistoyhteisön toimintaa. Tutorkurssin suorittamiseen voi sisältyä esimerkiksi uusien opiskelijoiden perehdyttämistä, opiston tiedottamista ja markkinointia, opiston edustamista tai vastuuhenkilönä toimimista. Lisäksi osa kurssista voidaan järjestää seudullisena yhteistyönä, esimerkiksi kaikille seudun lukiolaisille yhteinen perehdyttämisyksikkö tai ryhmädynamiikkaa käsittelevä jakso.”

Lokakuussa 2017 käynnistimme tutortoiminnan uudelleen parin vuoden tauon jälkeen. Tutoriksi innokkaita ilmoittautui mukaan 4. Tällä kertaa nämä tutoriksi halukkaat opiskelijat olivat olleet jo opiskelijakunnan toiminnassa mukana. Opiskelijakuntatoiminnan avulla tutorkurssilaiset olivat jo tutustuneet myös aiempien vuosien opiskelijatutoreihin.

Muutamalle aktiiviselle opiskelijatutorille annoimme myös käyttöön hankkeen tuella hankitut puhelimet “tutorpuhelimiksi”. Opiskelijatutorit ovat olleet perustamassa mm. kurssikohtaisia Facebook-ryhmiä sekä pitäneet opiskelijoiden vertaistoreja Adobe Connectin kautta

Yksi opiskelijatutor on tehnyt opiskelun arkea näkyväksi bloginsa kautta:

<https://nettilukiontutori.blogspot.com/>

Tutorkurssin suorittamisen jälkeen aiempien vuosien opiskelijatutorit ovat olleet mukana tutortoiminnassa omankokoisella panoksella aina opintojen loppuun saakka, ja näin tukevat uusien opiskelijoiden tutoriksi kasvamista. Tutortoiminnassa tärkeää on toiminnan jatkuvuus ja riittävä säännöllisyys. Samat tietyt opiskelijatutorit eivät ole aina olemassa, koska opiskelijoiden vaihtuvuus (mm. eroamiset, valmistumiset) on aika suurta. Suurin pohdinnan paikka meillä onkin ollut, että kuinka saamme uusia opiskelijoita innostumaan toiminnasta.

Jatkossa tarjoamme tutorkurssia vuosittain ja pidämme toimintaa yllä edes pienissä määrin. Myös se, että ensimmäiselle kurssille (OP1) olisi sisäänrakennettu tehtäväksi yhteydenpito tutoriin auttaisi siihen, että opiskelijatutorit tulisivat mahdollisesti tutuiksi uusille opiskelijoille.

Opiskelijatutor-toiminnan suunnittelussa ohjaajan on hyvä huomioida:

- Tiedota toiminnasta ennen kurssin alkua sekä pidä huoli jatkuvuudesta
- Ole opiskelijoiden tukena tilaisuuksien järjestämisessä
- Tee kynns osallistua mahdollisimman matalaksi
- Ota huomioon opiskelijoiden aiemmat kokemukset tutoroinnista

Edut opiskelijalle:

- Mahdollisuus tutustua uusiin opiskelijoihin
- Verkkovuorovaikutustaitojen vahvistuminen
- Itsetuntemuksen lisääntyminen
- Tutoreille merkityksellinen ja aktivoiva oppimiskokemus

OP-kurssien vertaisuuden kehittäminen

Lukuvuoden aikana järjestimme lukion valinnaiset OP2 - Jatko-opinnot ja työelämä - ja OP4 - Elämäntaitokurssin ryhmäkursseina. Ryhmäkursseilla on tietty alkamis- ja päättymispäivä eli kurssin opiskelijat opiskelevat kurssilla yhdessä samassa aikataulussa. Oppikamu-hankkeen puitteissa tarkoituksemme oli näilläkin kursseilla tietoisesti lisätä erilaisia tapoja, jotka mahdollistaisivat opiskelijoiden vertaisuuden muodostumisen ja kokemisen.

OP4- Elämäntaitokurssi järjestettiin hankkeen aikana kahdesti, keväällä 2017 ja 2018. Kurssin pohjana on Nyyti ry:n suunnittelemat Elämäntaitokurssin materiaalit ja teemat. Kurssin tavoitteena on muun muassa elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen opiskelukykyä vahvistamalla. Kurssin perusajatuksena on myös hyvä arki ja siihen kuuluvat palaset. Kurssin tavoitteisiin kuuluu myös itsetuntemuksen, hyvinvoinnin ja elämänhallinnan lisääminen.

Elämäntaitokurssi on ollut suosittu kurssi. Ryhmäkursseille ilmoittautui noin 30 opiskelijaa (per kurssi), joista lähes kaikki suorittivat kurssin. Tämä on hyvin poikkeuksellista. Uskomme, että kurssin teemat ja aiheet kiinnostavat ja herättävät ajatuksia opiskelijoissamme.

Huomasimme, että kurssin teemat ovat sellaisia, että opiskelijamme haluavat keskustella niistä yhdessä ja pohtia teemoja yhdessä. Kurssin opiskelijat olivat hyvin erilaisissa elämäntilanteissa, mutta yhdessä keskustelu ja teemojen käsittely yhdisti opiskelijoita. Jokainen sai vähintään uusia näkökulmia ja oppi ymmärtämään myös miten erilaisissa tilanteissa kanssaopiskelija voi painia.

Teemoista keskusteltiin viikoittain AC-tapaamisissa. Lisäksi kokeilimme kurssilla FB- ja WhatsApp-ryhmää keskustelun tueksi keväällä 2018. Kuitenkin parhaiten teemoista keskustelu ja kokemusten vaihto onnistui reaaliaikaisissa AC-tapaamisissa. Myös OP2 - kurssin teemoista keskustelu tapahtui reaaliaikaisissa AC-tapaamisissa.

Facebookin ja WhatsAppin hyödyntäminen kursseilla on jossain määrin haastavaa, koska kaikki eivät kyseisiä palveluita käytä tai eivät halua käyttää opintoihin liittyen. Nämä ryhmät pidimmekin OP4 - kurssilla vapaaehtoisina, lähinnä vertaisuutta tukevana vaihtoehtoina. Etenkin WhatsApp toimi mukavasti "viime hetken muistuttelijana" sekä opiskelijat jakoivat sen kautta myös kuvia omasta arjestaan.

OP-kurssien suhteen ohjaajan on hyvä huomioida:

- Löydä vuorovaikutuksen tavoitteita ja yhteisöllisyyttä tukeva väline, joka on opiskelijoilla käytössä
- Anna jokaiselle mahdollisuus olla juuri sellainen kuin on
- Ota huomioon erilaiset näkökulmat
- Tee osallistuminen mahdollisimman helpoksi (voi osallistua kirjoittaen)
- Mieti, miten voit juurruttaa ajattelua myös muille opettajille organisaatiossa

Edut opiskelijoille

- Vertaisuuden hyödyntäminen omissa opinnoissa ja elämäntilanteessa (esim. Elämäntaitokurssin teemat, jatko-opintojen pohdinta)
- Itsetuntemus lisääntyy, voimaantuminen (huono sana, mutta pointti)

Kokemuksia WhatsApp -chattikanavasta

Hankkeen aikana olemme pyrkineet vahvistamaan ja tukemaan opettajien ja ohjaajien WhatsAppin käyttöä monestakin syystä. WhatsApp on lähestulkoon kaikilla opettajilla, ohjaajilla ja opiskelijoilla jo valmiiksi asennettuna ja käytössä puhelimissa. Opiskelijoiden tavoitettavuus WhatsAppin kautta on huomattavasti "helpompaa" kuin esim. Muikun yhteydenpitovälineillä. Lisäksi WhatsAppin ryhmäominaisuudet ovat helppoja ottaa käyttöön.

Saimme hankkeen kautta nettilukiolle ns. WhatsApp -puhelimen, joka mahdollistaa mm. viikkokirjeen lähettämisen. Olemme Oppikamun myötä vahvistaneet yhteisistä tapahtumista tiedottamista ja tämä WhatsAppin lähetyalista-ominaisuus on ollut oiva lisä tiedottamiskanaviin. Viikkokirje lähetetään aina maanantaiaamuisin. Siihen on koostettu kaikki viikon aikana pidettävät torit, yhteiset tapahtumat sekä muuta opintoihin liittyvää ajan-kohtaista. Näin opiskelijat saavat infot kätevästi suoraan puhelimeen ja tapahtumien muistaminen ei ole sen varassa, että muistaako käydä lukemassa sähköpostia tai Muikun postia.

Nettilukion WhatsApp -viikkokirjeen tilaajina on n. 270 opiskelijaa. Tässä on hyvä huomioida se, että WhatsAppin lähetylistan maksimivastaanottajamäärä on 260 eli jouduimme perustamaan toisen rinnakkaisen lähetylistan, jotta kaikki halukkaat mahtuvat listoille.

WhatsApp -ryhmiä on hyödynnetty mm. kursseilla sekä ylioppilaskirjoituksiin valmistautuvien tiedotus - ja keskustelukanavana. WhatsApp -ryhmään liittäminen tapahtuu aina opiskelijan pyynnöstä, koska emme voi ilman suostumusta jakaa puhelinnumeroita opiskelijoille. Ylioppilaskirjoituksiin valmistautuvien ryhmissä on keskusteltu kirjoituksiin matkustamisen kimpakyydeistä, käytännön asioista esim. mitä kirjoittajalla tulee olla kirjoitustilaisuudessa mukana.

Lisäksi opiskelijat ovat jakaneet tuntemuksiaan kirjoituksiin liittyen, menikö koe hyvin vai huonosti jne. Ryhmä on perustettu sekä syksyllä 2017 kirjoituksiin osallistuville että myös keväällä 2018 osallistuville. Kussakin ryhmässä on ollut n. 20 opiskelijaa. Tämä käytäntö jatkuu seuraavillakin kirjoituskerroilla, aina niin kauan kuin opiskelijat kokevat ryhmän tarpeelliseksi.

3. Toimintamalleja ja työkaluja vertaisuuteen ja verkkoyhteisöllisyyteen

Oppilaitoksen vertaisuuden ja verkkoyhteisöllisyyden luomiseen ei siis ole yhtä ainoaa aloittamisen tai ylläpitämisen tapaa. Pikemminkin kyseessä on kokonaisuus, johon vaikuttavat muun muassa työntekijöiden lähestymistapa, ymmärrys verkkoyhteisön toimintamekanismeista ja perusperiaatteista, asenne sekä yleinen fasilitointiosaaminen. Fasilitointiosaaminen on käsite, jota usein käytetään nimenomaan verkkoympäristön toiminnan virittämisessä ja tukemisessa, mutta siinä on hyvin pitkälti kyse myös yleisistä ryhmän ohjaamisen periaatteista kuten ryhmädynamiikan ja ryhmän vuorovaikutuksen ymmärtämisestä ja tukemisesta. Kaikkea ei tarvitse osata heti aluksi vaan liikkeelle voi lähteä erilaisten pilottien ja kokeilujen avulla sekä aktiivisimpien opiskelijoiden tai yksittäisten ryhmien kanssa.

Näiden lisäksi yhteisön rakentumiseen vaikuttaa luonnollisesti muun muassa oppilaitoksen koko sekä työntekijöiden mahdollisuus panostaa työaikaan verkkoyhteisön luomiseen ja ylläpitämiseen. Elävä (kaupallinen) verkkoyhteisö voidaan rakentaa 1-3 kuukaudessa panostamalla voimakkaasti sosiaaliseen mediaan, yhteisömanageriin ja innokkaihin brändifaneihin tai aktiivisilla inspiroivaa ajankohtaista teemaa.

Oppilaitoksen ja vertaisuutta korostavan yhteisön vakiinnuttamisessa voi kulua helposti 1-2 vuotta työntekijämäärästä riippuen, jos sitä tehdään oman toimen ohella. Kuten fyysiset rakennukset, perusta kannattaa kuitenkin valaa huolella. Ajan myötä yhteisö alkaa rakentaa ja pääosin myös ylläpitää itse itseään. Toisaalta oppilaitos itsessään tuottaa ja ylläpitää yhteisöllisyyttä arkitoiminnassaan, joten puitteet ovat yleensä jo olemassa.

Esitämme ensin yhden maailman suosituimmista ja vanhimmista *kaupallisen* verkkoyhteisön rakentamisen toimintamalleista. Se ei tavoitteiltaan ja toimintalogiikaltaan luonnollisestikaan aivan vastaa oppilaitoksen verkkoyhteisöä, mutta avaa rakentamisen perusperiaatteet helposti ymmärrettävästi neljässä vaiheessa keskeisine toimenpiteineen.

Seuraavaksi esittelemme kokonaisvaltaisen lähestymistavan ja eräänlaisen suunnittelutyökalun. Sen avulla oppilaitoksen työntekijät voivat jäsentää mitä eri tapoja ja reittejä olisi tarjolla omassa oppilaitoksessa aloittamiseen ja miten huomioida eri vaiheissa olevat opiskelijat.

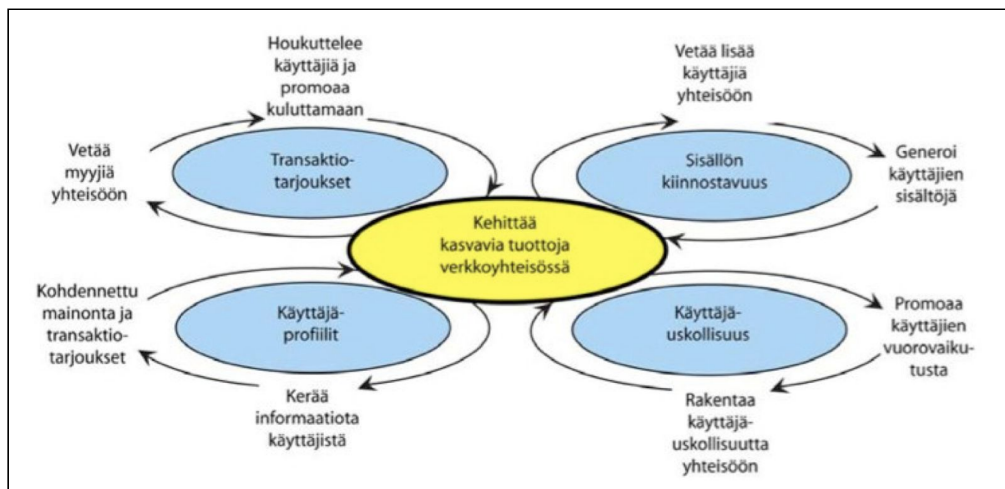
Lopuksi esitämme tiiviisti Oppikamu -hankkeen pilottien, kokemusten, hyvien käytäntöjen sekä yleisen tutkimuskirjallisuuden myötä syntyneen kaksivaiheisen OLKA ja MAJA -toimintamallin.

Toimintamalli: Net Gain - kaupallisen verkkoyhteisön klassikko

John Hagel III ja Arthur Armstrong esittivät *Net Gain* -teoksessa (1997) yhden varhaisimmista ja kokonaisvaltaisista toimintamalleista kaupallisen verkkoyhteisön rakentamiseksi. Mallia ei siis suoraan kannata kopioida oppilaitokseen, joka ei tavoittele voittoa asiakkailtaan eli opiskelijoilta.

Malli esitetään tässä sovellettavin osin ja tarkastellaan oppilaitoksen näkökulmasta. Lisäksi opiskelijat ovat periaatteessa automaattisesti oppilaitoksen verkkoyhteisön jäseniä opintojensa ajan. Toisin kuin internetin avoimissa verkkoyhteisöissä, oppilaitos-yhteisön koko ja pääsy ovat rajoitettu em. opiskelijajäsenyyden myötä.

Hagelin ja Armstrongin selkeä toimintamalli ei tarkoita että toimivan verkkoyhteisön rakentaminen olisi nopeaa tai vaivatonta. Oppilaitos on siinä mielessä hyvässä tilanteessa, että opiskelijoilla on periaatteessa luontainen yhteinen kiinnostus - opiskelu - ja osa heistä on vuorovaikutuksessa keskenään luontaisesti. Tämä ei sinänsä vielä tarkoita vertaisuuden tai yhteisöllisyyden *kokemusta* opiskelijoiden keskuudessa, mutta yhteisöä ei yleensä tarvitse lähteä rakentamaan tyhjästä.

Kaavio 1: Net Gain - kaupallisen verkkoyhteisön toimintamalli.

Toimintamallia luetaan oikeasta yläreunasta myötäpäivään. Kukin neljästä vaiheesta sisältää itse itseään ruokkivan alasyklin, jonka toimiessa voidaan siirtyä kehittämään seuraavaa vaihetta.

Toimintamallissa yhteisön 1) jäsenten luoma oma sisältö lisää jäsenten välistä vuorovaikutusta ja tämä synnyttää 2) uskollisuutta palvelua kohtaan. 3) Jäsenprofiilien myötä mahdollistuu parempi kohdennus mainostajille sekä jäsenten välinen kohtaaminen samanhenkisten kanssa. Isommalle massalle voidaan sitten 4) tarjota jo oheis- ja erikoistarjontaa, mikä lisää palvelun kiinnostavuutta. Kokonaisuudessaan kaikki eri vaiheet houkuttelevat lisää käyttäjiä ja ajan myötä eri osa-alueet alkavat tuottaa itsenäisiä alasyklejä, jotka kaikki täydentävät kokonaisuutta (Hintikka 2007).

1. Sisällön kiinnostavuus

Monet verkkoyhteisöt ovat saaneet alkunsa kiinnostavasta uutis- tai muiden sisältöjen jakopalvelusta tai käyttäjät ovat halunneet jakaa sisältöjä itse. Kiinnostuneet käyttäjät kommentoivat sisältöjä ja alkavat jakaa omia tai löytämiään sisältöjä. Monet sosiaalisen median verkkoyhteisöt syntyvät varhaisten yhteisöjen tapaan yhteisen intressin ympärille, joka voi olla yhtä hyvin kirpputorit, yhteinen asuinpaikka, avoin data tai vaikka polkupyöräily.

Oppilaitoksen kannalta on hyvä miettiä heti alkuun, missä yhteisö ajan myötä kohtaa. Yhteisö voi rakentua yksittäisessä sosiaalisen median kanavassa, kuten Facebookissa tai Ningissa, tai koostua monesta kanavasta, kuten Instagram, Facebook ja Twitter, tai se voi olla oppilaitoksen oma oppimisympäristö tai sisäiset keskustelualueet. Monen eri some-kanavan käyttö palvelee erityyppisiä opiskelijoita, koska kukaan ei käytä kaikkia kanavia. Toisaalta se edellyttää lisää työtä ja työntekijöiden aktiivisuutta kanavien keskinäisessä mainostamisessa ja huomioidinnissa, että tärkeimmät asiat välitetään kaikkien kanavien kautta jne.

Kanava-ajattelussa toimii usein myös 'mikä-lähtee-vetämään' -ajattelu. Jos jokin tietty sosiaalisen median tai muu viestintätyökalu nousee - tai on jo noussut - opiskelijoiden suosimaksi, niin ainakin alkuvaiheen toimintaa kannattaa kohdentaa sinne. Esimerkiksi tätä kirjoitettaessa mobiilichatit ovat yleistyneet nopeasti, kuten WhatsApp ja Telegram. Vuoden päästä tilanne voi olla toinen.

Oleellista on myös tukea ja kannustaa opiskelijoita tuottamaan omaa sisältöä, on se sitten valokuvien tai videoiden jakoa ja kommentointia, opiskeluvinkkejä tai yhteisten tapahtumien rakentamista. Opiskelijoiden kynnys julkaista, osallistua ja kommentoida saisi olla alusta alkaen mahdollisimman alhainen vertaisuuden rakentamiseksi ja kokemiseksi. Oppilaitoksen verkkoyhteisössä ei tarvita täydellisesti photoshopattuja vartalokuvia vaan pikemminkin tavallisia ja omakohtaisia valokuvia. Esimerkiksi Otavan Opistolla oli vuonna 2018 #minunvuoroniloistaa -some-kampanja. Siinä tavoitteena oli nostaa esiin erilaisia opiskelijatarinoita ja auttaa jokaista löytämään oma ylpeyden aiheensa.

2. Käyttäjäuskollisuus

Käyttäjäuskollisuus on alkuvaiheen kriittinen vaihe kaupalliselle verkkoyhteisölle, mutta on tärkeitä huomioida myös oppilaitoksessa. Ammatillisella yhteisömanagerilla on laaja työkalupakki sitoutuneiden jäsenten saamiseksi ja säilyttämiseksi. Näitä ovat esimerkiksi uuden tiedon jakaminen ensimmäisenä jäsenille, inspiroivat keskustelunaiheet, kyselyt, kilpailut, äänestykset ja jäsenten kannustaminen omien sisältöjen tuottamiseen.

Oppilaitoksella on periaatteessa useita mahdollisuuksia verrattuna avoimiin verkkoyhteisöihin, kuten virallinen tiedottaminen, vuorovaikutus opetustilanteissa sekä yhteisöalustan käyttäminen opetuksessa. Nämä eivät kuitenkaan sellaisenaan riitä yhteisöllisyyden peruspilareiksi vaan yhteisön jäsenyyden ja osallistumisen olisi hyvä olla mielekästä, motivoivaa, kannustavaa, palkitsevaa ja rohkaisevaa. Opiskelijoiden olisi hyvä kokea olevansa vertaisia ja hyväksytyjä yhteisön jäseniä. Toisin kuin kaupallinen verkkoyhteisö tai intressiyhteisö, oppilaitos ei tavoittele jäseniensä säilyttämistä yhteisössä ikuisesti vaan tavoitteet ovat opintojen suorittamisessa sekä pedagogisissa lähtökohdissa.

3. Käyttäjäprofiilit

Kun verkkoyhteisön keskinäinen vuorovaikutus alkaa jo pyöriä pääasiassa omillaan, voidaan alkaa harkita käyttäjäprofiileja. Kaupallisissa tarkoituksissa profiilien tarkoitus on kerätä tietoja käyttäjistä kohdennettumpia mainoksia ja muita tarjouksia varten, mistä erityisesti Facebookin toiminta johti maailmanlaajuiseen skandaaliin keväällä 2018.

Käyttäjäprofiileilla on kuitenkin muitakin tehtäviä, joista ehkä tärkein on yhteisön jäsenten parempi tutustuminen toisiinsa ja tätä kautta parempi sitoutuminen yhteisöön, uudet kaveri- ja ystävyysuhteet ja ehkä parempi luottamuksen tunne. Valokuvat, oikeat nimet nimimerkkien

sijaan ja muut tiedot - kuten harrastukset - auttavat ihmisiä paremmin hahmottamaan kenen kanssa ollaan tekemisissä ja näin madaltaa kynnystä vuorovaikutukseen uusien ihmisten kanssa. Faktojen (nimi, syntymäaika jne.) sijaan riittää kuitenkin esimerkiksi pysyvä nimimerkki, harrastukset ja haluttu profiilikuva (ei välttämättä kasvokuva)

Otavan Opiston kaltaisessa etälukiassa lähtökohtana on, että osa aikuisopiskelijoista haluaa opiskella täysin anonyymina eikä välttämättä olla edes missään vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden kanssa. Näistä lähtökohdista käyttäjäprofiileja tarjotaan halukkaille ja vapaaehtoisesti. Käyttäjäprofiileja varten ei tarvitse luoda erikseen tekniikkaa tai ominaisuuksia vaikkapa oppimisympäristöön. Ihmiset voivat esimerkiksi linkata olemassaoleviin nettiprofiileihinsa. Käyttäjäprofiilien hyödyt voidaan myös osittain korvata tai ohittaa esimerkiksi opiskelijoiden omalla oppilaskunnalla sekä yhteisillä tapaamisilla ja tapahtumilla reaalityökaluissa.

4. Transaktiotarjoukset

Hagel II:n ja Armstrongin toimintamallin viimeinen vaihe ei ole välttämätön oppilaitoksen kannalta. Suurissa ja liiketoiminnallisesti orientoituneissa oppilaitoksissa kaupallinen yhteistyö voi kuitenkin tuoda merkittäviäkin etuja opiskelijoille haalarisponsoroinnista työharjoittelupaikkoihin. Perusajatuksena neljännessä vaiheessa on, että elävä ja suosittu verkko-yhteisö kokonaisuutena voi tuoda monenlaisia lisähyötyjä niin yksittäisille jäsenille, yhteisön ylläpitäjille ja taustaorganisaatiolle kuin yhteistyökumppaneillekin.

Työkalu: Alkukartoitus ja oma osaaminen

Tämän alkukartoitus -työkalun (LIITE 1) tavoitteena on jäsentää ja hahmottaa esimerkinomaisesti, mistä ja miten yksittäinen oppilaitos voi aloittaa vertaisuuden ja verkko-yhteisöllisyyden rakentamisen omiin voimavaroihinsa pohjautuen.

Perusajatuksena on, että oppilaitoksen työntekijät ensin mallintavat oppilaitoksen omat ohjaus- ja opetustoimet opiskelijan opintopolun aikana. Kaavioon voidaan sijoittaa myös opintopolkua edeltävän ja sen jälkeisen aktiviteetit. Haluttaessa oppilaitos voi nostaa esiin yhteisöllisyyden ajatuksen jo opiskelijoiksi aikoville suunnatussa markkinointiviestinnässä. Vastaavasti monessa oppilaitoksessa on nykyään aktiivista alumni-toimintaa.

Kartoituksen myötä kaavion avulla voidaan arvioida mitkä ohjaustoimet ovat sellaisia, joissa vertaisuutta voitaisiin luontaisesti alkaa rakentaa muun toiminnan yhteydessä. Kaaviosta olisi hyvä myös tunnistaa vähintään yksi vertaisuutta esiinnostava ohjaustoimi opintojen kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi opintojen aloittamiseen sopii yhteistapaamiset ja pitkälle edenneiden kanssa voi kokeilla yhteisopiskelua tai tulevaisuuspolku -ohjausta.

Lisäksi jo tässä suunnitteluvaiheessa voi pohtia, miten eri vaiheen opiskelijoita voisi tutustuttaa toisiinsa ja mitä he voisivat oppia toisiltaan. On hyvä huomioida eri opiskelijaryhmät: aikovat, aloittaneet, keskivaiheessa, loppupuolella olevat opiskelijat ja valmistuneet.

Oppilaitos voi alkaa tuoda esiin vertaisuutta ja yhteisöllisyyden ajatusta ihan jo opiskelijan hyväksymiskirjeestä alkaen. Ylipäänsä kaikessa opiskelijoille suunnatussa viestinnässä on hyvä nostaa esille mahdollisuus olla yhteydessä toisiin opiskelijoihin kuten esimerkiksi opiskelijoiden alkuohjauksessa, opintojen erilaisten suorittamistapojen esittelyissä sekä

muissa ohjaustilanteissa. Pidemmälle ehineitä opiskelijoita kannattaa kannustaa vertaisuuteen, ja he voivat esimerkiksi kertoa vinkkejä opiskelusta uusille opiskelijoille. Monessa oppilaitoksessa opiskelija -mentor -ajattelu kasvattaa suosiotaan ja esimerkiksi (ammatti)korkeakouluissa tämä on kiinteä osa opiskelijakulttuuria oppilasyhdistysten myötä.

Tämän jälkeen voidaan realistisesti arvioida tarvittava työmäärä ja aikatauluttaa valitut toimenpiteet.

Ylläolevan kaavion avulla voidaan siis pohtia muun muassa seuraavia kysymyksiä:

- Mitkä ohjaus- ja opetustoimintatavat ovat luontaisia vertaisuuden rakentamiselle?
- Miten vertaisuutta luodaan eri vaiheissa oleville opiskelijoille?
 - Opiskelijoiksi aikovat
 - Toimenpiteet opintonsa aloittaville opiskelijoille
 - Opintojen keskivaiheessa olevien tarpeet
 - Opintojen loppusuoralla olevat
 - Opintonsa päättäneet kuten alumnit
- Millaisille vertaisuutta rakentaville ohjaustoimille on nykyisellään osaamista?
- Miten opiskelijoiden keskinäistä vuorovaikutusta voidaan tukea?
- Verkko-yhteisön paikka tai paikat: oppimisympäristö, sosiaalisen median kanavat etc.
- Miten opiskelijat löytävät jatkossa toisensa?
- Miten juurrutetaan vertaisuus -ajattelua koko opettaja/ohjaaja/opiskelijakuntaan?

Toimintamalli: Oppikamun OLKA- ja MAJA

Hankkeessa kehitetty toimintamalli nojaa yleisiin verkko-yhteisön rakentamisen periaatteisiin, joita on esitelty edellä. Toimintamalli on tarkoituksellisesti kiteytetty oppilaitoksen verkko-yhteisön ylläpitäjien huoneentauluksi. Tämä loppuraportti kokonaisuudessaan toimii eräänlaisena oppaana toimintamallin soveltamiseksi käytäntöön.

Allaolevat teesit tarvitsevat konkreettisia tapoja miten toteuttaa mitäkin osa-aluetta. Loppuraportissa aiemmin esitetyt pilotit vastaavat osaltaan tähän kysymykseen ja lisäksi päivitämme Oppikamu -blogia hankkeen jälkeenkin omien kokemustemme karttumisen myötä.

Toimintamallimme jakaantuu kahteen vaiheeseen: OLKA ja MAJA. Ensimmäisessä keskitytään opiskelijoiden voimaannuttamiseen, osallistumiseen ja aktivointiin. Toisessa vaiheessa painotetaan ja vahvistetaan yhteisöllisen toiminnan jatkuvuutta ja ylläpitoa.

Otavan Opiston lähtökohtana oli hankkeessa etäopiskelijoiden vertaisuuden rakentaminen kansanopistojen vapaan sivistystyön periaatteiden mukaisesti. Alusta alkaen vertaisuuden ohella hankkeessa alettiin rakentaa puitteita myös yhteisopiskelulle, vinkkien jakamiselle sekä eri vaiheissa olevien opiskelijoiden tutustuttamiselle toisiinsa. Erityyppisillä oppilaitoksilla on luonnollisesti eri tavoitteita yhteisölle, mutta käytännöllisiä tavoitteita voidaan heti alkaa kokeilla jäsenten kokemuksellisten ja vertaisuuden tavoitteiden rinnalla.

Vaihe 1: OLKA

- Ole opiskelijoiden omien aktiviteettien mahdollistaja
- Luo opiskelijoille oma virtuaalitila
- Kannusta ja voimaannuta -
- Avusta tarvittaessa opiskelijoiden oman itseorganisoitumisen rakentamisessa

Vaihe 2: MAJA

- Muista opiskelijat opintojen kaikissa vaiheissa
- Aktivoi opintojen eri vaiheissa olevia opiskelijoita yhteistyöhön
- Jos mahdollista, tutustuta opiskelijoita toisiinsa reaali maailmassa
- Anna opiskelijoille vastuuta ja muista palkita

Vaiheessa 1 luodaan alustava suunnitelma joko edelläesitetyn työkalun avulla tai muulla tavoin miten kunkin opiskelijaryhmien kanssa aloitetaan. Edellä kuvattiin esimerkkejä, miten eri vaiheiden opiskelijoita voisi tutustuttaa toisiinsa ja mitä he voisivat oppia toisiltaan.

Ehkä tärkeimpinä yksittäisinä toimenpiteitä on tehdä työntekijöiden eräänlainen osaamiskartoitus: miten vertaisuuden edistäminen toteutuu jo nyt ja mitä osataan? Näitä ovat esimerkiksi olemassaolevat (verkon) yhteisopiskelukäytännöt, kokeiluryhmät ja aktiviteetit esimerkiksi verkko-oppimisympäristön vuorovaikutus-kanavilla tai sosiaalisessa mediassa.

Osaamisen suhteen opettajilla ja ohjaajilla on luonnollisesti ammattiensa perustaidot ja niitä soveltamalla pääsee pitkälle yhteisön käynnistämisessä ja ylläpidossa. Osaamista kannattaa aluksi soveltaa toimenpiteisiin, jotka tuntuvat luontevilta, kuten Luvussa 2 esitetyt ohjauspilotit. Oleellista on aktivoida mahdollisimman monia opiskelijaryhmiä *opintojen eri vaiheissa*. Osaamista voidaan täydentää liittymällä aihepiiriin Facebook-ryhmiin, verkostoitumalla, tutkimuskirjallisuudella sekä käytännönläheisillä konferensseilla kuten vuosittain [ITK](#) ja yhteisömanagerien [CMAD-tapahtuma](#). Lisäksi tarjolla on koulutusta erilaisiin yhteiskehittämisen menetelmiin, kuten [Art of Hosting](#).

Yksittäinen mutta oleellinen väline on opiskelijoiden omaksi kokema virtuaalitila. Sen ei tarvitse olla täysin oma - kuten opiskelijoiden hallinnoima. Se voi toimia osana etäohjausta ja olla tapaamispaikka, jossa osa opiskelijoista kohtaa edes jollain tavalla reaaliaikaisesti. Se voi olla jokin (video)konferenssisovellus kuten Skype, Adobe Connect tai Google Meet. Jos tällaista ei ole saatavilla, niin voi kokeilla edellämainittuja mobiilichatteja WhatsAppia tai Telegramia.

Vaiheessa 2 oletetaan, että jonkinasteista vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä on jo ehtinyt syntyä. Työntekijöillä alkaa olla yleiskäsitys yhteisön jäsenistä ja aktiivisuudesta. Yhteisön ylläpidon kannalta viimeistään tässä vaiheessa voi alkaa 'törmäyttää' eri vaiheen opiskelijoita keskenään ellei sitä ole tehty aiemmin. Termillä viitataan fasilitointitapaan, jossa aktiivisesti saatetaan yhteen erityyppisiä ihmisiä eri lähtökohdista. Tuloksena ajatellaan olevan ideoita, näkökulmia ja vuorovaikutusta, jota ei muuten välttämättä syntyisi törmäytettävien itsensä kesken.

Eri vaiheen opiskelijoiden yhteensaattamista voidaan tehdä useilla eri tavoin. Yleistä on että loppuvaiheen opiskelijat - ja myös alumnit - jakavat tietämystään uusille opiskelijoille. Alumneja voidaan pyytää kursseille kertomaan esimerkiksi tietystä ammatista tai jatko-opinnoista. Uusia

opiskelijoita voi pyytää listaamaan kysymyksiä, joihin pidemmälle ehtineet tulevat vastaamaan. Opiskelijoita voi pyytää yhteiskehittämis -tapahtumiin esimerkiksi verkko-oppimisympäristön kehittämiseksi.

Kun vertaisuuden teema on aktiivisesti esillä oppilaitoksen toiminnassa alkaa syntyä positiivisen vaikutuksen kehä. Tärkeää on, että organisaation toiminnassa tehdään näkyväksi jatkumo, kuten millaisen vuosisyklin vertaisuutta edistävät teot muodostavat. Olemme istuttaneet vertaisuuden siemeniä, jotka ovat auttaneet opiskelijoita löytämään toisiaan. Keskeistä jatkon kannalta on miten saamme juurrutettua tässä hankkeessa istutettuja siemeniä tulevaisuudessa ja millaisia taimia näistä siemenistä kasvaa. Miten saamme näitä taimia juurrutettua myöhemmin enemmän yksittäisille kursseille ja opettajiemme toimintaan laaja-alaisemminkin.

Vinkkejä: Verkossa tapahtuvan vertaistapaamisten suunnittelu

Tähän olemme koonneet muistilistan asioista, jotka on hyvä ottaa huomioon ja joiden avulla on mahdollista päästä alkuun verkossa tapahtuvan vertaistapaamisten suunnittelussa.

Ennen tapaamista

- Pohdi tavoite
Mitä on tärkeää saada tapaamisen aikana, tavoite voi olla myös vapaamuotoinen keskustelu sillä hetkellä kiinnostavista asioista tai
- Suunnittele verkkotapaamisen sisältö ja aikaraamit
Suunnitelma helpottaa tapaamisen etenemistä. On myös hyvä olla varasuunnitelma, ja edetä myös tilanteen mukaan
- Varaa verkkotila
- Päätä tapaamisen ajankohdasta tai sovi yhdessä osallistujien kanssa
- Jaa vastuu, kaikkea ei tarvitse tehdä yksin
- Tiedota sekä mahdollisesti markkinoi ajoissa (ja täsmällisesti)

Tapaamisen aikana

- Tee äänitestaus ennen tapaamisen alkua (varmistaa, että osallistujat kuulevat äänesi sekä mahdollista äänitestaus myös osallistujille)
- Pyri huomioimaan kaikkien kommentit ja näkemykset (esim. kahden ohjaajan läsnäolo tukee tätä)
- Lue ääneen kirjoitettuja kommentteja "anna ääni kirjoitetulle tekstille"
- Herättele keskustelua, suosi avoimia miten, miksi jne kysymyksiä
- Sovi jatkosta
- Pysy aikataulussa; jos tapaamiselle on varattu tunti, pyri että tapaaminen kestää noin tunnin
- Muista erilaiset aktivointimahdollisuudet tapaamisen aikana (kuten poll-kyselyt)

Yleisesti ottaen verkossa ohjatessa vertaisryhmiä on tärkeää huomioida samoja asioita kuin lähitilanteessa on huomioitava. Verkossa toimiessa ryhmän ohjaajan on tärkeää tehdä erilaiset huomiot näkyväksi myös ohjattaville, esimerkiksi:

- Huomioi jokainen opiskelija (opiskelijat usein kirjoittaen mukana -> tärkeää huomata/tuoda esiin kaikkien kommentteja tasapuolisesti), mutta toisaalta sallitaan opiskelijoiden olla myös hiljaa niin halutessaan
- Antaa ääni myös opiskelijalle, ohjaajan tärkeää osata kuunnella (myös kirjoitettua tekstiä voi "kuunnella")
- Aikaa, huomiota ja kunnioitusta
- Tarjoa ratkaisuehdotuksia

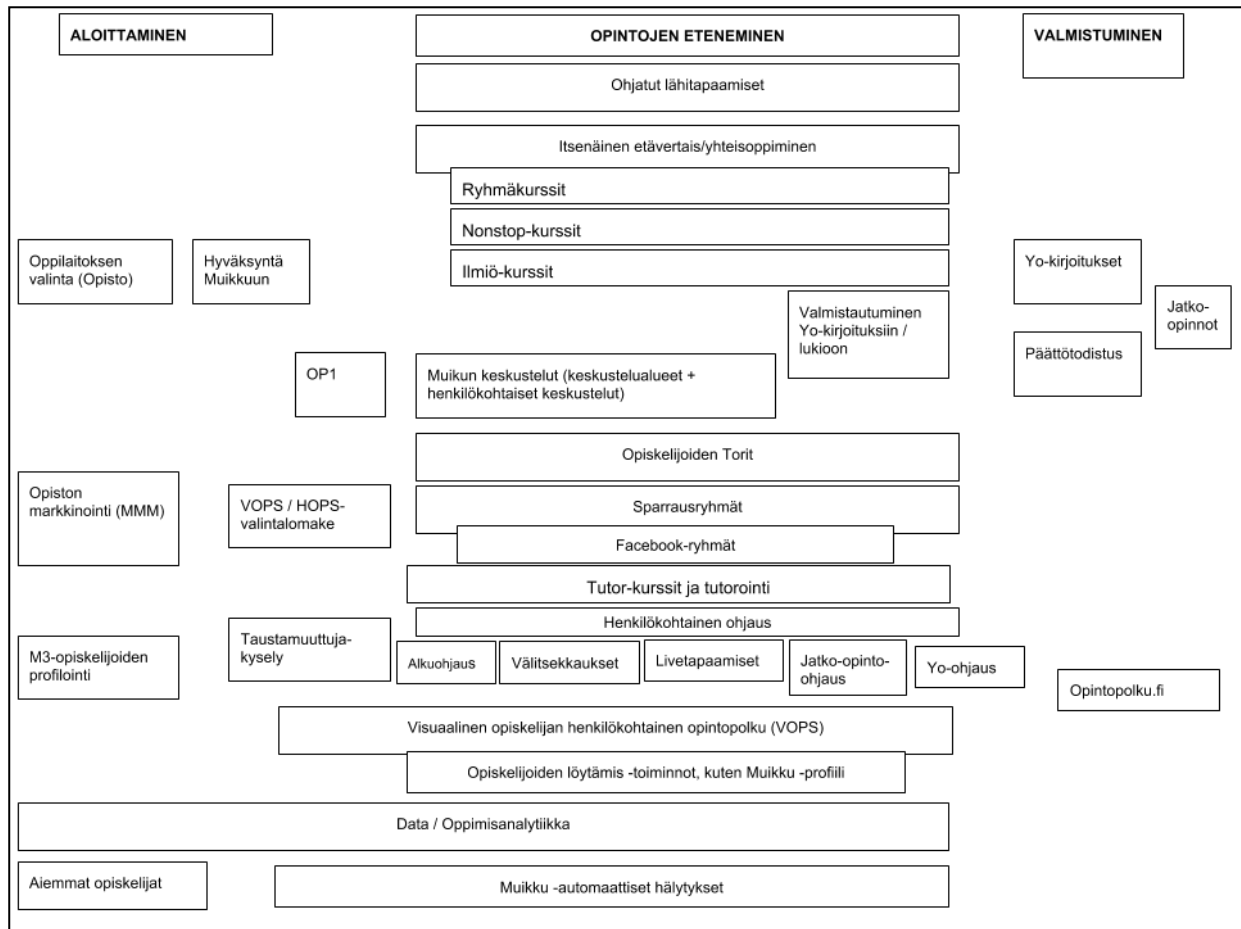
Vertaistoiminnan etuja:

- Kollektiivinen käyttäytyminen ja sosiaalinen paine
- Yhteinen tavoite
- Jokainen saa olla aktiivinen haluamallaan tasolla
- Osaamisen siirtyminen ja yhdessä oppiminen
- Asiantuntijuuden ja kollektiivisen osaamisen muodostuminen
- Auttaminen

Lähteet

- Aluehallintovirasto (2017). Opiskelijoiden yhteisöllisyydestä ja opettajien turvallisuusosaamisesta on huolehdittava #amisreformissa. Tiedote 17.10.2017.
<https://www.avi.fi/web/avi/-/opiskelijoiden-yhteisollisyydesta-ja-opettajien-turvallisuusosaamisesta-on-huolehdittava-amisreformissa-etela-suomi-> . Viitattu 26.8.2018
- Hagel III, John & Armstrong, Arthur (1997). *Net Gain: Expanding Markets through Virtual Communities*. Boston: Harvard Business School Press.
- Helsingin opettajien ammattiyhdistys (2014). Lukiokyselyn koonti. Esitys.
https://hoay.fi/wp-content/uploads/2014/11/Lukiokyselyn_koontipdf_C.pdf. Viitattu 26.8.2018.
- Hintikka, Kari A. (2007). Web 2.0 - johdatus internetin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry. julkaisusarja osa 28.
<https://www.tieke.fi/display/julkaisut/Julkaisusarja> . Linkki tarkistettu 17.8.2007
- Nettilukion tutorin blogi (2018). Opiskelijakunnan toiminta nettilukiassa. Bloggaus.
<https://nettilukiontutori.blogspot.com/2018/05/opiskelijakunnan-toiminta-nettilukiassa.html> . Viitattu 14.6.2018.
- Onnismaa, Jussi (2007). *Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Opetusministeriö (2017). *Lukioselvitys - Kooste lukion nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevista selvityksistä ja tutkimuksista*. 21.11.2017
https://minedu.fi/documents/1410845/5394394/LUKIOSELVITYS_21_11_2017.pdf . Viitattu 26.8.2018.
- Penttinen, Leena & Plihtari, Elina & Skaniakos, Terhi & Valkonen, Leena (2011). Vertaisuus voimavarana opintopolulla: johdantoa kirjan teemoihin. Teoksessa Penttinen, L., Plihtari, E., Skaniakos, T. ja Valkonen, L. (toim.). *Vertaisuus voimavarana ohjauksessa*. Kirjapaino: Jyväskylän yliopistopaino.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47643/978-951-39-4497-1.pdf> . Viitattu 2.8.2018.
- Vehviläinen, Sanna (2014). *Ohjaustyön opas*. Helsinki: Gaudeamus.
- VILLE Team (2018). Julkaisut: <https://oppimisanalytiikka.fi/publications>. Viitattu 22.8.2018.

Liite: Työkalu: Alkukartoitus ja oma osaaminen -kaavio

Kaavio 2: Oheinen kaavio esittää esimerkinomaisesti yleiskuvauksen Otavan Opiston ohjaustoimista NettiLukiassa opintojen eri vaiheissa. Kaavion alareunaan on kirjattu myös verkko-oppimisympäristön mahdollisuudet osana vertaisuutta, kuten oppimisanalytiikka.

Kaavio esitellään tarkemmin raportin luvussa 3.